

ВСТУП

Останніми роками почала активно відроджуватися науково-дослідна робота у галузі історичного бібліотекознавства. Діяльність давніх бібліотек та їхніх наступниць усе більше приваблюють дослідників. Бібліотечний соціокультурний простір Галичини став предметом зацікавлення наших польських колег. Українські науковці віддають перевагу розгляду окремих бібліотек і переважно поаспектно.

Змістовно з цього приводу висловилися Л. Дубровіна та Г.В. Боряк: “питання вивчені фрагментарно і не становлять цілісної картини. Вважається, що період ґрунтовного вивчення історії бібліотек та долі книжкових фондів тільки почався. Головна перешкода – розпорошеність джерельної бази”¹, хоча вони мали на увазі історію бібліотек у воєнний період, проте це цілком слушно і для історичного бібліотекознавства західноукраїнських земель. Підтвердженням цього є інтенсифікація досліджень з історії бібліотек Галичини, що спостерігається з 1991 р., на фоні такої ж розпорошеності інформаційного контенту з історії бібліотечної справи на західноукраїнських землях, проявляються яскраві тенденції щодо подання окремих публікацій, які переважно обмежуються описовістю діяльності окремих книгозбірень або певних напрямів їх діяльності, залишаючи багато прогалин у висвітленні важливих проблем розвитку прогресивних і демократичних традицій в історії бібліотек, розгортання бібліотечної інфраструктури в окремі історичні періоди. Результати цих досліджень публікуються на сторінках періодичних видань та у матеріалах конференцій, а подекуди стають предметом глибшого наукового аналізу. Наукові розвідки переважно стосуються окремих бібліотек або мереж книгозбірень товариства “Просвіта”², особистостей, причетних до розвитку бібліотечної справи у Галичині, серед яких С. Сірополко³, М. Галушинський⁴, В. Дорошенко⁵, І. Франко⁶, І. Крип’якевич⁷, розглядають колекціонування стародрукованих видань у Львові у ХІХ – першій половині ХХ ст.⁸, досліджують відомості

---

¹ Боряк Г.В. Дослідження історії переміщення культурної спадщини України в період Другої світової війни / Боряк Г.В., Дубровіна Л.А. // Бібліотеки Києва у період нацистської окупації Києва (1941–1943). Дослідження. Анот. покажч. Публ. док. – К., 2004. – С.36.

² Мілясевич І. Мережа бібліотек Рівненщини в кінці ХІХ – на початку ХХ століття / І. Мілясевич // Вісник Книжкової палати. – 1998. – № 6. – С. 26 – 29.

³ Ківшар Т. Видатний просвітянин / Т. Ківшар // Київська старовина. – 1992. – № 4. – С. 96–101.

⁴ Ковальчук В.М. Педагогічні погляди та громадсько-просвітницька діяльність М. Галушинського: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ковальчук Віра Миколаївна; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.

⁵ Рибчинська Н. Бібліографічна франкіана Володимира Дорошенка / Наталія Рибчинська // Вісник львів. ун-ту. Серія мист-во. – 2006. – Вип. 6. – С. 121–129.

⁶ Рибалка А. Погляди І. Франка на розвиток бібліотечної справи Галичини / Анна Рибалка // Бібліотеки на західно-українських землях ХVІІІ–ХХ ст.: Доповіді та повідомлення другої наукової конференції, Львів, 29–30 жовтня 2004 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Упоряд.: М.Р. Кульчицький, Н.Е. Кунанець; Наук. ред. С.А. Арсірій. – Львів, 2006. – С. 60–65.

⁷ Литвин Т. Бібліотекознавчі та книгознавчі праці Івана Крип’якевича / Т. Литвин // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника / Кострова М.; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Редкол.: М.М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 2005. –С. 298–310.

⁸ Колосовська О.М. Колекціонування стародрукованих видань у Львові в ХІХ – першій пол. ХХ ст. / О.М. Колосовська // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидавців ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми): Доп. і повід. Міжнар. наук. конф. – Львів, 1995. – С. 34–36; Колосовська О.М. Дослідження

про рукописні книги⁹ з бібліотек: оо. Василіан, Національного музею, Народного Дому, НТШ, Бібліотеки Богословської академії, Національного закладу Оссолінських, Баворовських, аналізуються проблеми бібліотечної справи, розглянуті на сторінках “Бібліотечного Порадника”¹⁰, певного узагальнення проблема набуває у публікаціях, що окреслюють тенденції розвитку громадських¹¹ та наукових¹² бібліотек Львова.

Чіткої парадигми у проведенні розвідок з історичного бібліотекознавства сьогодні ще не випрацьовано. Розширення спектра методів та методологічних принципів, запозичених у інших галузях знань, створює інструментарій, що сприяє якіснішому аналізу історичного розвитку книгозбірень, з прив'язкою до соціумов, у яких вони діяли. Відрадно, що, окрім методів, притаманних близьким для бібліотекознавства за духом наукам – історії, архівознавству, долучені сучасні розробки інформаційних наук. Застосування комп'ютерних технологій вивело інформаційний пошук на вищий рівень, створивши кращі умови для проведення дослідницької діяльності. Безперечно, слушною є думка Н. Солонської, що ефективність дослідження історії бібліотек зростає, якщо дослідник “... послуговується методологічними підходами й методами, запози-

---

та колекціонування стародрукованої кириличної книги в Галичині (кінець XVIII – перша пол. XX ст.): Автореф. дис. на здобут. наук. ст. к. і. н. / НБУВ; Колосовська Ольга Михайлівна. – К., 1998. – 16 с.

⁹ Фрис В. Кирилична рукописна книга у фондах ЛНБ / В. Фрис, О. Дзьобан // Рукописна україніка у фондах ЛНБ ім. В. Стефаника НАНУ та проблеми створення інформаційного банку даних. Матеріали міжнар. наук. – практ. конф. (1996, 20–21 верес.; Львів). – Львів, 1999. – С. 278–290

¹⁰ Кострова М. Проблеми бібліотечної справи на сторінках “Бібліотечного Порадника” (1925–1934) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника / Майя Кострова; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Редкол.: М.М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 2002. – Вип. 12. – С. 233–245.

¹¹ Кунанець Н. До історії бібліотек у Західній Україні (1848–1900) / Наталія Кунанець // Записки ЛНБ ім. В. Стефаника: зб. наук. пр. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів, 2002. – Вип. 9/10. – С. 89–98; Кунанець Н. Матеріали з історії бібліотечної справи в Україні на сторінках фахових журналів (“Вісник Книжкової палати” та “Бібліотечний вісник”: 1993 – 2001 pp.) / Наталія Кунанець // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. сьомої всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 трав. 2002 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики; за ред. М.М. Романюка; відп. ред. Л. Сніцарчук. – Львів, 2002. – С. 351–356; Кунанець Н. Бібліотеки / Наталія Кунанець // Історія Львова. У трьох томах / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Т.2. – Львів: Центр Європи, 2007. – С. 81–85; 408–412; Кунанець Н. Бібліотеки / Наталія Кунанець // Історія Львова. У трьох томах / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Редколегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Т. 3. – Львів: Центр Європи, 2007. – С. 103–107, 182–183, 288–289; 381–382, 405–452; Кунанець Н.Е. Наукові бібліотеки Львова (1784–1939 pp.): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: Монографія / Кунанець Н.Е. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львів. Політехніка”, 2010. – 241 с.

¹² Кунанець Н. Наукові бібліотеки м. Львова / Наталія Кунанець // Библиотечное дело и краеведение / Таврический национальный университет им. В. Вернадского, НБУВ, Республиканская крымскотатарская библиотека, Фонд поддержки библиотек Крыма. – Киев; Симферополь, 2004. – Вип. 5. – С. 37–48; Кунанець Н. Універсальні наукові бібліотеки м. Львова (XIX – 30 – ті рр. XX ст.): спроба порівняльно – типологічного аналізу / Наталія Кунанець // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Сер. История. – Т. 18(57), № 1. – Симферополь, 2005. – С. 89–105; Кунанець Н. Наукові бібліотеки Львова (кінець XIX – поч. XX ст.): спроба класифікації / Наталія Кунанець // Наук. пр. Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. – К., 2006. – Вип. 15. – С. 112–123; Кунанець Н. Наукові бібліотеки Львова XIX – XX ст., орієнтовані на польського читача: заснування та формування фондів / Наталія Кунанець // Бібл. вісн. – 2006. – № 4. – С. 52–64; Кунанець Н. Універсальні бібліотеки м. Львова (XIX ст. – 30 pp. XX ст.) / Наталія Кунанець // Бібліотеки на західноукраїнських землях: матеріали 2-ї наук. конф., Львів, 29 жовт. 2004 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; укл. М. Кульчицький, Н. Кунанець. – Львів, 2006. – С. 16–28.

ченими з інших галузей знань”¹³, оскільки “... нині бібліотекознавство перебуває в площині цілого комплексу інформаційних наук, синтезуючись із ними, але залишаючи свій традиційний каркас та підвалини й традиційні класичні концепції щодо призначення бібліотеки та її ролі в суспільстві”¹⁴.

Провідні науковці у цій галузі висловлювали своє бачення певних засад у цьому напрямі.

Низку статей, що містять науково-методичні виклади щодо досліджень у галузі історичного бібліотекознавства опублікувала Н. Солонська, хоча її роботи територіально обмежені Київською Руссю, проте містять певні теоретичні засади, які можуть бути поширені і на територіальні межі нашого дослідження. Цікавим є підхід дослідниці до екстраполювання поняття бібліотека, що ґрунтується на фундаментальному визначенні Л. Дубровіною моделі рукописної книги. Хоча теоретичну основу Н. Солонська чітко прив’язує до бібліотеки Ярослава Мудрого, все ж слушним є розуміння під моделлю давньої книгозбірні системної структури “... змістових компонентів бібліотеки як об’єкта бібліотекознавства та багатьох пов’язаних з ним дисциплін (історії, книгознавства, архівознавства та цілої групи спеціальних історичних дисциплін із цього ж ряду – дипломатики, сфрагістики, мистецтвознавства, документознавства, паперознавства, джерелознавства, папірусознавства тощо), які дають змогу вивчити бібліотеку як цілісний об’єкт тих компонентів, що відображають діяльність розвитку цього соціального інституту в контексті розвитку суспільства”¹⁵.

Теоретико-методологічні засади вивчення давньоруських бібліотек, консолідовані Н. Солонською¹⁶, на основі підходів різних дослідників також можна поширити на досліджувані ними об’єкти, причому навіть розширивши часові межі.

Причому саме використання дослідницею концепцій, сформульованих Л. Дубровіною щодо підходів до спорідненості на метарівні поняття циклу документально-комунікаційних (або інформаційно-комунікативних наук), що поєднує не лише бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство та інформатику, але й джерелознавство, археографію, музеєзнавство та інші дисципліни, пов’язані з описом джерел¹⁷, надає теоретичним засадам Н. Солонської розширення застосування щодо просторового розташування об’єктів дослідження.

---

¹³ Солонська Н.Г. Теоретичні аспекти та проблеми вивчення давньоруських бібліотек / Н.Г. Солонська // Слов’янський світ: Зб. наук. пр. – К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2008. – Вип. 6. – С. 8.

¹⁴ Там само. – С. 10.

¹⁵ Солонська Н. Стародавні бібліотеки Київської Русі в контексті спеціальних історичних дисциплін / Наталія Солонська // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. пр.: до 10-річчя заснування відділу спеціальних історичних дисциплін Ін-ту історії України НАН України. – Ч. 2. – К., 2004. – С. 66–82.

¹⁶ Солонська Н. Теоретико-методологічні засади вивчення давньоруських бібліотек / Н. Солонська // Розвиток бібліотечної науки, освіти, професій в умовах інформатизації суспільства: тези Міжнар. науково-практ. конф. / М-во культури і туризму України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т культури, Кафедра книгознавства і бібліотекознавства. – К., 2007. – С. 39–41.

¹⁷ Дубровіна Л.А. Рукописна книга як об’єкт національного бібліографічного репертуару України в контексті поняття “писемна пам’ятка” та її автора // Наук. пр. НБУВ. – К.: НБУВ, – Вип. 2. – 1999. – С. 143, 145.

Ми вважаємо, що базовими напрямками під час дослідження будь-якої історичної книгозбірні повинні бути:

- мотиваційні чинники заснування;
- належність бібліотеки, яка зумовлює її функціональні завдання;
- походження фондів;
- бібліотечні приміщення і розташування фондів;
- критерії комплектування;
- тематичне наповнення;
- взаємозв'язок з видатними особистостями;
- особливості обслуговування, категорії читачів.

Назріла потреба в активізації досліджень у галузі історії бібліотечної справи західноукраїнських земель, збільшення наукового потенціалу історичних пошуків. Особливої актуальності набуває вивчення культурних надбань, роботи культурно-освітніх осередків та діячів української культури, громадських і просвітницьких рухів, що сприяли українському соціокультурному розвитку. Осмислення та об'єктивне відтворення історії бібліотечної справи західноукраїнського регіону як складової вітчизняної історії культури, висвітлення її особливостей, зумовлених своєрідністю історичного розвитку, вимагає вивчення на новій джерельній базі історії як окремих бібліотек, повернення імен незаслужено забутих діячів бібліотечної справи, так і бібліотечної інфраструктури в контексті соціокультурного середовища загалом.

Головна парадигма цього дослідницького проекту полягає в необхідності охоплення інформаційного доробку за визначеною темою майже за весь період побутування бібліотечних установ на західноукраїнських землях з XIII ст. до 1939 р.

Вивчення шляхів становлення бібліотекознавства на західноукраїнських землях дає можливість поповнити вітчизняне бібліотекознавство даними про бібліотечну справу, сприяє визначенню шляхів еволюції бібліотекознавства в умовах інформаційного суспільства.